

101 KULTOVNÍCH FILMŮ

KTERÉ MUSÍTE VIDĚT, NEŽ UMŘETE

Steven Jay Schneider

101 KULTOVNÍCH FILMŮ

KTERÉ MUSÍTE VIDĚT, NEŽ UMŘETE

101 KULTOVNÍCH FILMŮ

KTERÉ MUSÍTE VIDĚT, NEŽ UMŘETE

STEVEN JAY SCHNEIDER
a kolektiv autorů

Přeložil Ladislav Šenkyřík

Steven Jay Schneider a kolektiv autorů

101 Cult Movies You Must See Before You Die

Copyright © 2009, 2015 Quintessence Editions Ltd

Translation © Ladislav Šenkyřík, 2016

Copyright českého vydání © VOLVOX GLOBATOR, 2016

Z anglického originálu *101 Cult Movies You Must See Before You Die*,

vydaného nakladatelstvím Quintessence Editions Ltd v Londýně roku 2015,

přeložil Ladislav Šenkyřík.

Update Editor Elspeth Beldas

Update Designer Isabel Eeles

Project Editor Helena Baser

Editor James Harrison

Designer Nick Withers

Editorial Director Jane Laing

Publisher Mark Fletcher

Colour reproduction by Pica Digital Pte Ltd., Singapore.

Redakce Michal Hrubý

Vydalo nakladatelství & vydavatelství VOLVOX GLOBATOR

jako svou 1074. publikaci.

VOLVOX GLOBATOR

Štítného 13, 130 00 Praha 3

<http://www.volvox.cz>

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována v jakékoli podobě bez písemného souhlasu majitelů práv.

Vytištěno v Číně.

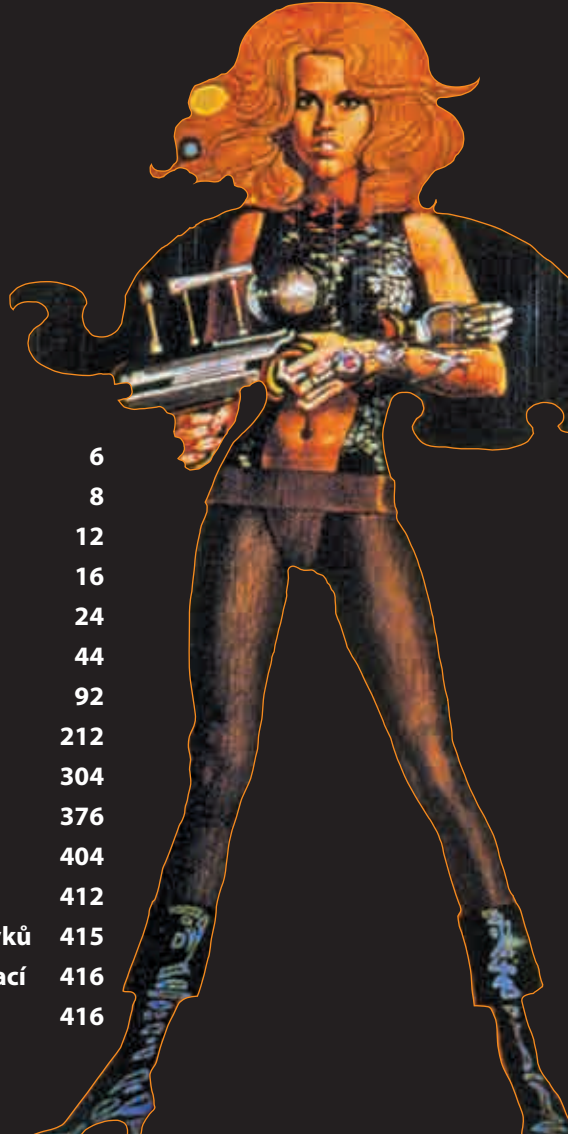
Vydání první.

ISBN 978-80-7511-260-6

ISBN 978-80-7511-261-3 (pdf)

OBSAH

Předmluva	6
1920–1929	8
1930–1939	12
1940–1949	16
1950–1959	24
1960–1969	44
1970–1979	92
1980–1989	212
1990–1999	304
2000–2009	376
2010–2016	404
Rejstřík	412
Autoři příspěvků	415
Seznam ilustrací	416
Poděkování	416

PŘEDMLUVA

Steven Jay Schneider, hlavní editor knihy

Mezi kultovní filmy patří některé nejobskurnější, nejvýstřednější, nejkontroverznější a vyloženě ulítlé snímky, jaké kdy byly natočeny. I když se nezářidka snažily dosáhnout diváckého úspěchu, kultovní filmy (nebo „kultovní klasiky“) většinou přitáhly pouze nepočetný zástup fanoušků, kteří však na ně nedají dopustit. Přitažlivost těchto snímků spočívá v jejich námětech i v mentalitě obecenstva. Být příznivcem něčeho, o čem ví a co ocení jen nepatrná hrstka jiných lidí, přináší pocit jisté výlučnosti. Kultovní filmy často mívají velice omezenou distribuci v biografiích (a to ještě v lepším případě), ale obnoveného úspěchu dosahují při vydání na DVD. Ten bývá důsledkem intenzivní šeptandy, která se šíří filmovou komunitou. Nakonec si takové filmy udržují popularitu výrazně déle než většina filmových trháků. Kultovní filmy často bývají výtvozem excentrických filmařů, mezi něž patří například David Lynch (*Modrý samet*), Ed Wood (*Plán 9 z vesmíru*) nebo John Waters (*Růžoví plameňáci*), kteří používají inovativní techniky a styly vyprávění, jimiž zkoumají kontroverzní témata, jež stojí mimo zájem tradičního, většinového filmového diváka. Většina kultovních filmů je navíc financována z nezávislých zdrojů, vzniká se skromnými rozpočty a zaměřuje se na specifické obecenstvo. Z produkčního hlediska tak často bývá neuspokojivé kvality (slušně řečeno). Většina filmů, jež dosáhly statusu kultovní klasiky, zpravidla začíná v kinech jako propadák, ale na druhou stranu se postavení kultovního snímku podařilo díky setrvalé popularitě dosáhnout i některým komerčně úspěšným filmům z velkých studií, například snímku *Bratři Bluesovi*. Takže připijme na kultovní biograf – v jeho veškeré výstřední, nespoutané, rozrušující i lechtivé kráse!

Steven Jay Schneider
Hollywood, USA

UN CHIEN ANDALOU

UN FILM DE
LUIS BUÑUEL
ET
SALVADOR DALÍ

UN CHIEN ANDALOU 1928 (FRANCIE)

ANDALUSKÝ PES

Režie Luis Buñuel **Produkce** Luis Buñuel, Salvador Dalí **Scénář** Luis Buñuel, Salvador Dalí **Kamera** Albert Duverger, Jimmy Berliet **Art Direction** Pierre Schild
Hudba němý film; Luis Buñuel (zvuková verze 1960) **Hrají** Simone Mareuil, Pierre Batchef, Luis Buñuel, Salvador Dalí

V době, kdy natočili *Andaluského psa*, byli Luis Buñuel i Salvador Dalí chudí španělská umělci. *Andaluský pes* je nejvšluchnější a zároveň nejparodovanější ze všech surrealistických filmů. Je sledem zdánlivě spolu nesouvisejících obrazů a symbolů. Střih je bizarní a dynamický: výstředně oblečený cyklista jede po ulici a zdánlivě bezdůvodně padá; nějaký muž vleče dvě koncertní křídla, v jejichž útrokách jsou hniající mrtvoly oslů; dva biskupové a deska s Desaterem; a mravenci cupitají z rány v dlani.

Zřejmě nejznámější z těchto obrazů je scéna s rozříznutím oka, obraz, který filmu zajistil trvalou pověst šokujícího surrealistického velení. Muž (ztvární ho sám Buñuel) si ostří břitvu, zkouší ji, vyhlédne z balkonu a poté rozřízne oční bulvu sedící mladé dívky. Rychlost střihu zajišťuje, že obrazy se střídají rychleji, než se člověk stačí zamyslet nad jejich významem. Využití očividně nahodilých vložených mezititulků – „Bylo nebylo“ a krátce poté „O osm let později“ – předem odkazuje k neúspěchu snahu určit čas a místo děje a protagonisté filmu Simone Mareuilová a Pierre Batchef hrají v řadě stále surreál-

**Buñuelovy filmy
chtěly šokovat
a vysmívat se.
V každém případě
vypovokovaly
pravicové útoky
v pařížských
kinech.**

nějších scén, které zjevně netvoří žádné logické vyprávění. Film nemá v konvenčním smyslu žádný příběh. Vylíčit zápletku *Andaluského psa* je naprosto nemožné (a také irelevantní). Opakování některých záběrů jen zvyšuje záměrně šílený

„OTEVŘI OČI, OPRAVDU JE
OTEVŘI SVĚTU, PROTOŽE VIDÍŠ,
ALE NEDÍVÁŠ SE.“ MUŽ

dojem nezávazné hříčky a pocitu, že Buñuel s Dalím se pokoušeli provokovat a zároveň si užít legrace na náš účet. *Andaluský pes* je nevšedním filmovým zážitkem.

Podle tradované legendy se při premiéře filmu Buñuel ukrýval za filmovým plátnem s kapsami plnými kamení, protože se bál, že na něho diváci zaútočí. Ať už je pravda jakákoli, *Andaluský pes* se stal v celém světě referenčním bodem pro všechny, kdo chtějí napodobovat (nebo vzdát poctu) surrealistickému filmovému stylu. Je zcela zásadní, že film, který byl natočen před více než osmdesáti lety, neztratil nic ze svého účinku a zůstává geniálně bizarním a šokujícím dílem. Někteří kritici sice poukazují, že předjímá některá témata, jež se objeví ve většině pozdějších Buñuelových děl – například protiklerikální a protiburžoazní smýšlení –, ale nakonec se po pravém surrealistickém způsobu vzpírá jednoduchému, nebo spíše jakémukoli vysvětlení. **RH**

► **Buñuelova ruka
chystající se
rozříznout břitvou
oko Simone
Mareuilové. Obraz
je ve slavné
sekvenci spojen
s obrazem mraků
protínajících
měsíc a vzápětí
stříhem vrácen
k tekutině
vytékající z rány.**

**ADULTS
ONLY!**

*The "Sweet
PILL"
that MAKES LIFE
BITTER!*

**WOMEN CRY FOR IT -
MEN DIE FOR IT!**

"REEFER MADNESS"

**DRUG-
CRAZED
ABANDON**

SEE

YOUTHFUL MARIHUANA VICTIMS

**WHAT ACTUALLY
HAPPENS !**

**PLUS! THE FIRESIGN
THEATRE**

**NATION
SPACE
FEST**

REEFER MADNESS 1936 (USA)

Režie Louis Gasnier **Produkce** Dwain Esper **Scénář** Lawrence Meade, Arthur Hoerl, Paul Franklin **Kamera** Jack Greenhalgh **Hudba** Abe Meyer **Hrají** Dorothy Short, Kenneth Craig, Lillian Miles, Dave O'Brien, Thelma White, Warren McCollum, Carleton Young, Josef Forte

Ředitel dr. Carroll (Josef Forte) se obrací k rodičům na schůzi Sdružení rodičů a přátel školy. Buší pěstí do stolu a křičí *smrtelně vážné* varování: Amerika musí podniknout kroky k vymýcení „veřejného nepřítele číslo jedna – smrtelného nebezpečí, jaké představuje... marihuana!“

Na chvíli se zastavme u okolností, v nichž film vznikal: Píše se rok 1936 a marihuana doposud není zakázaná. Užívají ji ve velkém různé etnické skupiny, jazzoví hudebníci a téměř celý Hollywood a narůstají obavy, že se brzy rozšíří i do úctyhodnějších vrstev americké společnosti. Jsou lidé, kteří se rozhodnou s tím něco dělat, a tak jistá církevní skupina věnuje finanční prostředky na film, který poučí rodiče o hroživých důsledcích pokoutního kuřiva. Snímek dostane název *Řekněte svým dětem*.

Ale zpět k příběhu. Burácející dr. Carroll ilustruje svoji tezi názorným příběhem svých dvou studentů. Mary (Dorothy Shortová) je hodná, pilně studuje a hraje tenis, Bill (Kenneth Craig) pečuje o svého mladšího bratra, ctí své rodiče a je tak zdvořilý, že označuje Mary za „úžasnou dívku“. To se však všechno změnilo v okamžiku, kdy Billa přitáhnou na večírek, kde

◀
Dnes je Reefer Madness spolu se snímkem Plán 9 z vesmíru (1959) považovaný za jeden z nejabsurdnějších kultovních filmů, které „jsou tak špatné, až jsou dobré“.

okusí zhoubnou trávu. Brzy se dozvídáme, že lehkovážné užívání marihuany nás vede k rychlému opuštění školy, pokusům o sexuální styk se vším, co se hýbe, k šílenému smíchu, s nímž porážíme chodce na ulici, k poslouchání jazzu, k bláznivému tančení, bláznivě rychlé hře na klavír, k střelbě po kamarádech a k tomu, že si na nic z toho druhý den nepamatujeme. Proč tedy tvůrci díla, jež mělo oslovit myslí odpovědných, starostlivých rodičů, ukazují na tělesné části položené jižnějším směrem? Kdybychom měli tento film označit jedním výrazem,

„OBYČEJNÝ MLADÍK... POD VLIVEM
DROG... VYVRAŽDIL SEKEROU
CELOU SVOJI RODINU.“ DR. CARROLL

zněl by „slizká ubohost“. Záběr po záběru sledujeme zfetovanou femme fatale Mae, jak si sundává punčochy, orgiastické scény a intimní tanec na marihuanových večírcích, mládež mizějící v ložnici... dokonce i ta úžasná Mary má najednou na sobě podezřele přiléhavou blůzku. Na rok 1936 je to sexuální výzva.

Jako by to nestačilo, přišla ještě jedna rána. Krátce po dokončení film koupil nechvalně proslulý producent Dwain Esper, který do snímku doplnil několik dalších oplzlých scén, přejmenoval ho na *Reefer Madness (Marihuanové šílenství)* a pustil ho do oběhu v kinech uvádějících nízkorozpočtové bulvární snímky. Během pár let upadl v zapomnění – tedy až do roku 1971, kdy ho objevili v archivu Kongresové knihovny. Nové kopie se staly senzací nočních projekcí na vysokoškolských kampusech. **TB**

►
**Snímek *Reefer
Madness* byl
původně
černobílý, ale
v roce 2004 uvedla
společnost
20th Century Fox
kolorovanou
verzi.**

Veronica Lake's on the take

JOEL McCREA ★ VERONICA LAKE

SULLIVAN'S TRAVELS

A Paramount Picture, with
**ROBERT WARWICK · WILLIAM DEMAREST · MARGARET HAYES
PORTER HALL · FRANKLIN PANGBORN · ERIC BLORE**

Written and Directed by **PRESTON STURGES**

SULLIVAN'S TRAVELS 1936 (USA)

SULLIVANOVY CESTY

Režie Preston Sturges **Produkce** Preston Sturges **Scénář** Preston Sturges

Kamera John Seitz **Hudba** Charles Bradshaw **Hrají** Joel McCrea, Veronica Lake, Robert Warwick, William Demarest, Franklin Pangborn, Porter Hall, Byron Foulger, Margaret Hayes

Sullivanovy cesty jsou příběhem Johna L. Sullivana (Joel McCrea), hollywoodského režiséra přihlouplých komedií. Oznámí svému šéfovi Lebrandovi (Robert Warwick), že chce natočit film o obyčejných lidech nazvaný „Bratříčku, kde jsi?“ Lebrand mu navrhně, ať raději natočí další komedii, ale Sullivan se rozhodne, že místo toho procestuje zemi jako tulák a zjistí, jak žijí „opravdoví“ lidé. Cestou se seznámí se začínající herečkou, Dívkou (Veronica Lakeová), ale dojde k nedorozumění, po němž se Sullivan s Dívkou ocitají na útěku. Žijí na cestě, stravují se v chudinských jídelnách a přespávají v noclehárnách. Sullivanovi se stýská po domově, protože život na cestě je tvrdý, a rozdává pětidolarovky bezdomovcům, od nichž se podle svého názoru něčemu přiučil. U jednoho muže učiní výjimku a ten ho napadne. Zloděj je posléze zavražděn v Sullivanových botech, a svět se tak dozví, že režisér Sullivan zemřel.

Sullivan není schopen dokázat, kdo je, a nemůže se proto těšit z někdejšího privilegovaného života. Zaplete se do rvačky a skončí v pracovním táboře. Z první ruky tak poznává, co znamená být v Americe chudý. Když ho v řetězech odvedou se skupinou vězňů do černošského kostela na filmovou projekci

Plakátu k satirickému příběhu o hollywoodském komediálním režisérovi, který hledá závažné téma, jež by z něho udělalo významného umělce, dominuje tvář Veroniky Lakeové.

(Disneyův animovaný snímek *Playful Pluto*), Sullivan pochopí, že skutečná hodnota jeho hloupých komedií spočívá v tom, že zavírá oči před truchlivou skutečností.

Aby dokázal, že není žádný obyčejný kriminálník, nýbrž skutečný Sullivan, přizná se, že je svým vlastním vrahem. V novínách se objeví jeho fotografie a nakonec je propuštěn z vězení a může se vrátit ke svému někdejšímu životu, tentokrát s Dívkou po boku a s novým přístupem k práci, kterou dříve opovrhoval.

„LÍBIL SES MI VÍC JAKO VANDRÁK.“ DÍVKA
„NEMŮŽU ZA TO, JACÍ LIDI SE TI LÍBÍ.“

JOHN L. SULLIVAN

Snímek Prestona Sturgesa má dvě zcela odlišné části. První polovina je rozmarná satira Hollywoodu, druhá nutí k zamyšlení nad rasovým systémem a třídně podmíněnou segregací. V třicátých letech se v Hollywoodu začaly točit filmy se závažnou společenskou tematikou (částečně šlo o reakci na příchod zvukového filmu i na velkou hospodářskou krizi), ale mýjely se s představou, které snímky mohou zároveň bavit. Sturgesovy filmy si v tomto ohledu vedou výborně. Dlouhá scéna, v níž jde Sullivan se spoluvězni v řetězech do kina, je obzvlášť strhující. Sturges přivádí na plátno lidi tmavé pleti nejen v rolích služek nebo nosičů zavazadel, nýbrž jako součást Ameriky, jež souvisí a zároveň se vyděluje z obrazů převládajících ve filmové tvorbě. Za vynikající scénář a režii byly *Sullivanovy cesty* v roce 1990 zahrnuty do programu restaurace filmových děl založeném v roce 1988 Kongresovou knihovnou. **GC-Q**

►
**Joel McCrea v roli
ztroskotance ve
sžíravém snímku
plném černého
humoru.**

MOE'S
TLY DAMAGED
ISFIT.

MOE UNFAIR
TO
UNION PANTS
MAKERS

*Why look
like a tramp?*

MOE'S

SECRETLY DAMAGED
NEEPSITS

AT YOUR
OWN
TERMS

A&E
COLLECTION

Robert Jane
MITCHUM · GREER

Out of the Past

with
KIRK DOUGLAS · RHONDA FLEMING
RICHARD WEBB

STEVE BOBBIE · VIRGINIA HUSTON

screenplay by WALKER · DUFF

directed by JACQUES TOUSSAINT

release only on video

OUT OF THE PAST 1947 (USA)

PRYČ OD MINULOSTI

Režie Jacques Tourneur **Produkce** Warren Duff, Robert Sparks **Scénář** Daniel Mainwaring **Kamera** Nicholas Musuraca **Hudba** Roy Webb **Hrají** Robert Mitchum, Jane Greer, Kirk Douglas, Virginia Huston, Dickie Moore, Rhonda Fleming, Richard Webb, Steve Brodie, Ken Niles

Vrcholné dílo žánru film noir je zřejmě nejlepším snímkem režiséra Jacquese Tourneura v jeho obsáhlé a impozantní filmografii. Tourneur, syn významného francouzského filmaře Maurice Tourneura, stál u kormidla i v případech dalších kultovních klasik *Kočí lidé* (1942) nebo *I Walked with a Zombie* (1943). Jeho snímek *Pryč od minulosti* z roku 1947 je však strhujícím a významným dílem, které nepřestává těšit kritiky i obecnostvo.

Tajemný Jeff Bailey (Robert Mitchum) vede nudný život, pracuje u benzinové pumpy kdesi v Connecticutu a chodí s pohlednou, prostou dívkou Ann Millerovou (Virginia Hustonová). Jeho život jednoho dne naruší muž z jeho minulosti, který projíždí městem. Bailey vzpomíná na řadu událostí z doby, kdy pracoval v New Yorku jako soukromý detektiv. Tehdy si ho najal zámožný Whit Sterling (Kirk Douglas), aby našel jeho bývalou přítelkyni Kathie Moffatovou (Jane Greerová) a vymohl od ní značnou finanční částku, kterou mu údajně ukradla. Bailey vypátrá Kathie v Acapulku a příběh by zde měl skončit. Ve skutečnosti je to pouhý začátek vyprávění

Mnozí považují snímek známý též pod názvem knižní předlohy jako *Build My Gallows High* s Robertem Mitchumem v roli osudového hrdiny, který v halucinačním oparu znovu prožívá svou minulost, za vrcholné dílo daného žánru.

plného sexu, násilí a zrady. *Pryč od minulosti* je snímek dosud divácky oblíbený nejen díky propracovanému scénáři Daniela Mainwaringa (*Invaze zlodějů těl*, 1978), uhrančivé hudbě Roye Webba a nádherným záběrům, ale také vynikajícím výkonům hlavních představitelů. Douglas je jako Sterling slizký a výhružný a Kathie Jane Greerové je prohnaná a smyslná. Dětská hvězda Dickie Moore září ve své roli spolehlivého Baileyova asistenta. Avšak nejvíc u diváků boduje Mitchum v roli houževnatého, ale snadno manipulovatelného Baileyho.

„VŠECHNY ŽENY JSOU ÚŽASNÉ,
PROTOŽE DONUTÍ KAŽDÉHO MUŽE
BÝT JIM PO VŮLI.“ LEONARD EELS

►
**Ve skvěle
natočeném
detektivním
snímku, v němž
Jane Greerová
donutí Roberta
Mitchuma
postavit se vlastní
minulosti,
se setkává
béčkový film
s noirovým
thrillerem.**

Pryč od minulosti považují filmoví kritici za jeden z nejlepších snímků filmu noir. Patří do zlatého fondu Národního filmového archivu a v roce 1984 natočil režisér Taylor Hackford remake *Všemu navzdory*. Ten nedosahuje prestiže a kvality původního snímku, ale jde o dobrý příklad stylu neonoir, v němž se objeví i dva herci z původního filmu: hvězda Jane Greerová a Paul Valentine, který hrál vedlejší roli. Způsob práce s kamerou a atmosféra snímku *Pryč od minulosti* inspirovaly mnoho dalších režisérů, zejména Davida Cronenberga, jehož film *Dějiny násilí* z roku 2005 z noirové Tourneurovy klasiky výrazně čerpá. Martin Scorsese údajně nedávno promítal hercům a filmovému štábu *Pryč od minulosti* (spolu se snímky *Kočí lidé* a *I Walked with a Zombie*), když se připravovali k natáčení filmu *Prokletý ostrov*. **AK**

WILLIAM HOLDEN · GLORIA SWANSON · ERICH VON STROHEIM

with FRANK OSGOOD · FRED CLARK · DOTO GORDON · JACK PYLE

and CYCLE SWANK · HEDDA HOPPER · BUTTER KEATON · ANNA Q. NELSON · H. B. WARE · FRANKLYN FARMER

Produced by CHARLES BRACKETT · Directed by BILLY WILDER

SUNSET BOULEVARD 1950 (USA)

Režie Billy Wilder **Produkce** Charles Brackett **Scénář** Billy Wilder, Charles Brackett, D. M. Marsham, Jr. **Kamera** John Seitz **Hudba** Franz Wexman

Hrají Gloria Swanson, Erich von Stroheim, William Holden, Nancy Olson, Cecil B. DeMille, Buster Keaton, Fred Clark, Jack Webb, Lloyd Gough

Námezdní scenárista (William Holden) vede lopotný všední život plný kompromisů a zklamání. Navzdory svým nesčetným smlouvám s ďáblem zjišťuje, že je stále na hony vzdálený příslibu bohatství, a nachází se tudíž ve finanční i tvůrčí krizi. Shodou okolností (porouchané auto) se ocitne ve zchátralém sídle jedné z největších hvězd němého filmu Normy Desmondové (Gloria Swansonová) na nyní již anachronickém Sunset Boulevardu. Přestože je již jen stínem svého někdejšího já, vloží všechny své tvůrčí síly do vytvoření portréту své mecenášky podle jejích představ o sobě samé a o světě, který již neexistuje – o nevinné době filmu, než přišla všechna ta „slova, slova, slova“ a zničila rajskou zahradu raného Hollywoodu.

Od prvních záběrů prozrazuje *Sunset Boulevard* úplně jiný žánr než melodrama, které se nám odvíjí před očima. Je to film noir? Jméno ulice tyčící se nad odpadní stokou; panorama-tický záběr ulice pod úvodními titulky... záměr je jasně daný. Wilder si je zjevně od začátku vědom, že snímek, který točí, není tím, čím se na první pohled zdá být: situuje film mimo žánr, v němž se odvíjí. Jaké divadlo nám tedy Wilder předvádí?

Sunset Boulevard
je něčím víc než
jen krásně
umělecky
ztvárněným
filmem noir, jde
o sžíravé odhalení
všeho, co je
v Hollywoodu
shnilé.

Jistě jde o obžalobu ze spoluviny na mašinerii výroby hvězd, jež stvořila celebrity i z Wildera a z herců v hlavních rolích.

Sunset Boulevard je bohužel často nahlížen pouze jako snímek z filmařského prostředí, což je absurdní, a bývá považován za útěšnou podívanou na okraji filmové historie. Mnozí kinofilové jednoduše neumějí docenit vyklenutý oblouk pří-

„VY JSTE PŘECE NORMA DESMONDOVÁ.
HRÁLA JSTE V NĚMÝCH FILMECH.
BÝVALA JSTE VELKÁ HVĚZDA.“ JOE GILLIS

běhu napadající nemravný stroj, který ho stvořil, včetně smutné hrdinky Normy Desmondové, odvržené ve chvíli, kdy už o ni nikdo nestojí.

**Zapomenutá
hvězda němého
filmu (Gloria
Swansonová)
při velkolepém
entrée pro
bulvární
fotografy, zatímco
z míry vyvedený
William Holden
jen přihlíží.
„Já jsem skvělá,
to film je ubohý.“**

Mnohé filmy považované za „kultovní“ odkazují nějakým způsobem k prostředí celebrit, k jakýmsi padlým postavám nebo mesiášským osobnostem ukazujícím do minulých nebo naopak budoucích dob. „Kult“ v kultovním filmu může odkazovat ke kultovnímu statusu svých hrdinů, ale i ke skupině zasvěcenců, kteří šíří mýtus „kultovnosti“ daného snímku. Norma Desmondová má však svůj vlastní kult a kultovní status filmu *Sunset Boulevard* souvisí do značné míry s kinofily, kteří ocenili neutěšenou situaci onoho podivného stvoření ve světě, z něhož byla vyhnána. Všichni jsme ztroskotanci na opuštěné lodi, tvrdí *Sunset Boulevard*, obydlené jen krysy. Vypadá to oslnivě, ale není to hezký obrázek. **GS**

"This morning
we were married
...and now you think
I'm going to kiss you,
hold you, call you
my wife!"

PAUL GREGORY

PRESENTS

ROBERT MITCHUM
SHELLEY WINTERS

in

THE NIGHT OF THE HUNTER

STORY BY
LILLIAN GISH

SCREENPLAY BY
CHARLES
LAUGHTON

CASTING BY
JAMES GLEASON • EXECUTIVE PRODUCERS • PETER GRAYES
and Eric Pinner • Music by Elia Kazan • Title Song: "The
Sinnerman" by JAMES AGEE • Based on the novel by
DAVIS GRUBB • Produced by PAUL GREGORY
Released by United Artists

THE NIGHT OF THE HUNTER 1955 (USA)

LOVCOVA NOC

Režie Charles Laughton **Produkce** Paul Gregory **Scénář** Charles Laughton, James Agee (podle románu Davise Grubba) **Kamera** Stanley Cortez
Hudba Walter Schumann **Hrají** Robert Mitchum, Shelley Winters, Lillian Gish, Billy Chapin, Sally Jane Bruce

L-Á-S-K-A (LOVE) a N-E-N-Á-V-I-S-T (HATE). Pár vynervovaných teenagerů, kteří si tahle písmena tetují proti sobě na klouby prstů, znají jejich původ: jsou to pěsti Roberta Mitchuma v roli sociopata Harryho Powella ve snímku *Lovcova noc*.

Powell (Mitchum) je náboženský fanatik a sériový vrah, který si ve vězení odpývá trest za automobilovou nehodu. Po propuštění vyhledá rodinu popraveného spoluvězně a vličeť se do její přízně. Velice záhy zabije svou novou manželku (skvěle ji ztvárnila Shelley Wintersová) a zaměří pozornost ke svému původnímu cíli, k dětem (Billy Chapin a Sally Jane Bruceová), neboť jen ony vědí, kde se ukrývá poslední lup jeho popraveného spoluvězně. „A malý hoch je bude vodit,“ cituje ve spánku z Písma.

Děti, které už tak přítomnost zjevně nevyrovnaného, pokryteckého nevlastního otce naplňuje úzkostí, nyní pod přímým útokem utíkají podél řeky, u níž stojí jejich dům. Nakonec se jim podaří dostat se do domova pro opuštěné děti, který vede Rachel Cooperová (legenda stříbrného plátna Lillian Gishová). Powell je u Cooperové pohotově vypátrá, ta však jeho

Charles Laughton ztvárnil Grubbův příběh o boji dobra se zlem velmi dráždivě. Mytický status snímku jako jediného Laughtonova díla, v němž stál za kamerou, představuje další pobídku k zamyšlení.

lžím nepodlehne. Upřímně věřící žena věří ve zlo a domnívá se, že ho v Powellovi spatřila. Po působivě znepokojující noční scéně – Cooperová s puškou na klíně na verandě a Powell číhající v nedalekém křoví společně zpívají do noci křesťanské chvalozpěvy – je padouch konečně dopaden a pohnán před spravedlnost. Cooperová se na Powella obrací přímo slavnou závěrečnou větou: „Děti jsou těmi nejsilnějšími lidmi. Vydrží.“ Je zde silně přítomna atmosféra poválečného období s komplikovanou postavou McCarthyho, popravou Rosenbergo-

„TY PRSTY... NEUSTÁLE SPOLU VÁLČÍ JEDEN PROTI DRUHÉMU. JEN SE NA NĚ PODÍVEJTE!“ HARRY POWELL

vých, vojenskoprůmyslovým komplexem, s terorem komunismu a s rokenrolem.

Lovcova noc není prostoduchý film noir ani žánrový snímek, jehož obsah lze bez rozmyšlení považovat za stylový prostředeček. Je to první film nového žánru, který nikdy nevznikl. Laughton točil na černobílý materiál v úchvatně komponovaných záběrech, vypůjčuje si barvitý jazyk z filmů F. W. Murnaua a vytváří téměř dvojrozměrný vizuální plán. Ten styl je však zavádějící: to, jak Laughton svěže zachází s měsíčním svitem dopadajícím na jeho nevinné na břehu anonymní americké řeky, pronásledované až příliš povědomým strašákem v podobě Mitchumova Powella skrývajícím se v rákosí, přičemž břehy samy představují hrozbu nevinnosti postupující podél jejího toku, vyvolává přízraky opravdové hrůzy, kterou bylo možné v Americe vnímat v období po druhé světové válce. **GS**

**Mitchum v podobě
vyšinutého vraha
a kněze, který
nahání hrůzu –
ztělesnění
absolutního zla.**

CINEMASCOPE

JAMES
DEAN

REGIE: NICHOLAS RAY

WARNER COLOR

"Rebel
without
a Cause"

REBEL WITHOUT CAUSE 1955 (USA)

REBEL BEZ PŘÍČINY

Režie Nicholas Ray **Produkce** David Weisbert **Scénář** Stewart Stern, Irving Shulman **Kamera** Ernest Haller **Hudba** Leonard Rosenman **Hrají** James Dean, Natalie Wood, Sal Mineo, Corey Allen, Ann Doran, Dennis Hopper, Edward Platt, Steffi Sidney

V *Rebelovi* najdeme řadu béčkových kliše o „zkaženosti mládeže“ – rvačky na nože, střelbu, kulturu gangů a předčasná úmrtí –, ale jádrem snímku je odcizení. Jim (James Dean) se přistěhuje do městečka. Zoufale se snaží zapadnout, ale místní parta kluků ho napřed odmítá a posléze se obrací proti němu.

Deanův Jim se trápí a je celý zmatený, často jako by byl přímo fyzicky trýzněn dospíváním. Aby obhájil svou čest, je přinucen zúčastnit se „hry na kuře“, automobilového závodu k strmému útesu. „Proč to děláme?“ ptá se Jim svého vyzyvatele, vůdce gangu Buzze (Corey Allen). „Něco dělat musíme,“ pokrčí Buzz rameny krátce předtím, než se vrhne vstříc smrti. Rodiče Jima zahrnují svazující láskou a zároveň se neustále hádají. Obviňují ho, ale také ho nabádají k tomu, aby se nepřiznával policii. Jim nedokáže jejich postoje přijmout: pro Jima jde podobně jako pro Holdena Caulfielda z románu *Kdo chytá v žitě* (vydaného o pouhých pět let dřív) o konflikt mezi tím, co je „falešné“ a co „opravdové“. Jeho otec se zaskočeným, ale přezíravým výrazem Jimovi říká, že jednou bude na tuto dobu vzpomínat a nebude už vědět, proč na tom všem tehdy tak

Věčný adolescentní boj o pochopení rodičů tvoří jedno z témat tohoto nádherně zkomponovaného béčkového drastáku a sociologického dramatu.

strašně záleželo. Jim se ukryje v opuštěném domě s Buzzovou přítelkyní Judy (Natalie Woodová) a s osamělým outsiderem Platem (Sal Mineo). Tady se poprvé mohou uvolnit a být sami sebou. Ale zbylí členové party jsou jim v patách a v konfliktu, který následuje, Plato jednoho z nich zastřelí. Pak se utíká ukrýt do nedalekého planetária a Jim s Judy běží za ním. Když budovu obklíčí policie, Jimovi se podaří Plata uklidnit a vytáhne mu z pistole náboje. Během celého čtyřřadvacetihodinového rámce snímku neustále nastávají podobné chvíle, kdy

„JÁ NA KUŘE NEHRÁL. VIDĚLI JSTE, KDE JSEM VYSKOČIL. CO JSEM MĚL DĚLAT? ZABÍT SE?“ JIM STARK

je záchrana na dosah, kdy se vše může vrátit do správných kolejí, ale místo toho se ramena vah pořád kloní k tragédii. Když tedy Plato vyjde ven, aby se vzdal, dostane strach, vytáhne zbraň a policie zareaguje tak, jak to policie dělává.

Rebel bez příčiny možná nepůsobí příliš radikálně při srovnání se současnými portréty úzkosti dospívající mládeže. Obsahuje však základní pravdy o úporné snaze mladých lidí zařadit se mezi své vrstevníky a jako portrét formování dospělých osobností zůstává nadčasový. Snímek jemně balancuje na hraně sociologického dokumentu a běčkového drastáku, ale režisér Nicholas Ray dodává materiálu krásu plnou nezapomenutelných obrazů, například Jimova červeného saka ve tmě a jeho otce v matčině nabírané zástěře nebo nádherně komponovaných scén, jako je ta, v níž se dvě auta řítí k okraji strmého útesu proti řadám světlometů. **CW**

► **James Dean ve svém nejlepším filmu jak po herecké stránce, tak jako ikona, jež byla od té doby nesčetněkrát imitována.**

INDESCRIBABLE...

INDESTRUCTIBLE!

NOTHING CAN STOP IT!

THE BLOB

STEVEN McQUEEN ANETA CORSEAUT · EARL ROWE

PRODUCED BY JACK H. HARRIS · WRITTEN BY IRVIN S. YEAWORTH, JR. · SCREENPLAY BY THEODORE SIMONSON AND KATE PHILLIPS
EDITED BY BOB BYRON · MUSIC BY WALTER H. HALLGATE · A TONYON PRODUCTION · COLOR BY DE LUXE

THE BLOB 1958 (USA)

Režie Irvin S. Yeaworth, Jr. **Produkce** Jack H. Harris **Scénář** Theodore Simonson, Kay Linaker (pod pseudonymem Kate Phillipsová) **Kamera** Thomas Spalding **Hudba** Ralph Carmichael **Hrají** Steve McQueen, Aneta Corsaut, Earl Rowe, Olin Howland, Steven Chase, John Benson, George Karas

Atomová paranoia přispívá k dobrým nočním můrám. Zaujetí jadernou katastrofou můžeme snadno demonstrovat na filmech o invazi mimozemských civilizací z období studené války, jako je například *Válka světů* (1953), i na vážných politických thrillerech jako *Doktor Divnoláska* (1964). Stejně noční můry vznikají, když se do „těla“ slizkého, masožravého, ve vesmíru zrozeného monstra vpíchne silikon s červeným barvivem.

The Blob (Sliz) Irvina Yeawortha byl původně zamýšlen jako žánrový snímek bez velkých ambicí vytvořený pod záštitou společnosti Paramount Pictures, ale točil se na drahý barevný filmový materiál a v širokoúhlém formátu. Nezapomnělo se na něj, protože se skutečně soustředí výhradně na sliz, který polyká každého, s kým se setká. Jedním z těchto lidí je našťástí strastiplně mladistvý Steve McQueen (uvedený jako „Steven“), jenž hraje Steva, maloměstského kluka, který se stane se svou kamarádkou Jane (Aneta Corsautová) svědkem pádu meteoritu. Stařec (Olin Howland) je z místa incidentu odežene a stane se první obětí rodícího se Blobu. Kvůli záchraně Starcova života navštíví Steve s Jane místního lékaře a od té chvíle Blob neustále všechno požírá a roste. Zděšení Steve a Jane jdou na policii, ta jim však nevěří

Debut Steva McQueena se stává vstupem do věku, kdy hrůza leží „tam venku“ a stále je možné ji porazit dobře načasovanou dávkou americké vynalézavosti.

a odveze je domů, protože předpokládá, že jde o nadřžené teenagery, kteří se vymkli kontrole rodičů. Steve s Jane však vědí, že ve městě je něco shnilého. Potají proniknou na noční filmové představení, aby varovali kamaráda, ale Blob je pronásleduje. Zahnání do kouta zjistí, že Blob nesnáší chlad, neboť se dá na ústup od ledničky, v níž se oba ukrývají.

Protiletectká siréna svolá improvizovanou schůzi zastupitelstva do Koloniálního biografu (exteriéry se točily ve studiích Valley Forge), kde Blob všem vyhrožuje a proniká dovnitř přes

„JAK PŘIMĚJETE LIDI, ABY SE CHRÁNILI PŘED NĚČÍM, V CO NEVĚŘÍ?“

STEVE ANDREWS

projekční kabinu. Steve s Jane se dají na ústup do restaurace, kterou Blob obklíčí. Ve snaze zabít věc, kterou nelze sprovodit ze světa, policie restauraci zapálí. Když majitel použije hasicí přístroj, Blob ucukne a Steve si připomene, že příšera nesnáší chlad. Nakonec obyvatelé města Blob zmrazí stlačeným vzduchem a armádní letoun shodí rampouch na severní ledové pláň.

Současní diváci mohou obdivovat očesanou zápletku, která vede teenagery do nebezpečí a vyhýbá se personifikaci monstra. Hororové filmy v sedmdesátých letech tuto depersonalizaci znovu objeví a přivedou ji k výjimečné dokonalosti. Zvláštní náboj *Blobu* Irvina S. Yeawortha spočívá v nadsázce, s níž předkládá neuchopitelný div, na který hledíme s otevřenou pusou, i hysterickou naivitou, která je neodmyslitelně spjata s padesátými lety konkrétně a obecně s minulostí. **GC-Q**

►
**Olin Howland jako
Stařec, který se
náhodou objeví
u kráteru, kde
Blob čeká na svou
první potravu.**

UNSPEAKABLE
HORRORS FROM
OUTER SPACE
PARALYZE
THE LIVING
AND RESURRECT
THE DEAD!

PLAN 9 FROM OUTER SPACE

with
BELA LUGOSI
VAMPIRA
LYLE TALBOT

A J. Edward Reynolds Production

Produced and Directed by
Edward D. Wood, Jr.

D.C.A.
DISTRIBUTION

PLAN 9 FROM OUTER SPACE 1959 (USA)

PLÁN 9 Z VESMÍRU

Režie Ed Wood **Produkce** Ed Wood **Scénář** Ed Wood **Kamera** William C. Thompson **Hudba** Gordon Zahler **Hrají** Gregory Walcott, Mona McKinnon, Duke Moore, Tom Keene, Bela Lugosi, Carl Anthony, Paul Marco, Tor Johnson, Dudley Manlove, Joanna Lee, Lyle Talbot

Bezkonkurenčně nejhorší film všech dob *Plán 9* (původně *Vykradači hrobů z vesmíru*) je testamentem filmové tvorby v její nejryzejší, nejnaivnější podobě. Nese v sobě rovněž historický význam jako poslední film legendárního hororového herce Bely Lugosiho. Lugosi, jehož zdraví upadalo vinou značné drogové závislosti, ve skutečnosti zemřel v roce 1956 při střelbě během natáčení jiného Woodova filmu *Tomb of the Vampire*, který zůstal nedokončený. Wood později použil některé záběry v *Plánu 9* a jako zaskok za zesnulou hereckou hvězdu angažoval jiného herce, který dokonce ani jako Lugosi nevypadal a nosil masku na obličeji. Tato příhoda, trapná i roztomilá zároveň, vysvětluje mnohé z přitažlivosti tohoto kultovního filmu, který je „tak špatný, až je dobrý“.

Příběh sám nedává žádný smysl. V úvodu jsou diváci varováni, že se stanou svědky podívané založené na „budoucích událostech“. Nad hřbitovem jsou zaznamenány létající talíře a v důsledku toho vstávají z hrobů zombie (povstání nemrtvých vyvolané mimozemšťany je onen takzvaný *Plán 9*). Mezi zombiemi je i Vampira (z prvního televizního hororového seriálu).

◀
Filmu skádá poklonu bezpočet televizních seriálů, za všechny jmenujme alespoň Akta X. Přispívají tak k upevnění jeho statusu nejhoršího filmu všech dob.

Do boje proti zombiím a mimozemšťanům, kteří se stáhnou do své kosmické lodi, je povolán tým detektivů (vedených Torem Johnsonem, jehož zabijí a promění v zombieho) a posléze armáda. Ve vesmírném korábu dochází ke klasické patové situaci, v níž lidé nakonec vítězí a mimozemšťané umírají. S papundeklovou výpravou, která hrozí, že se každým okamžikem rozpadne, s absurdními chybami v návaznosti děje, ubohými hereckými výkony a nevysvětlitelnými událostmi a dějovými

„VSADÍM SE O SVÝ FRČKY, ŽE JSME
TY CVOKY NEVIDĚLI NAPOSLEDY.“

PORUČÍK JOHN HARPER

zvraty nikoho nepřekvapí, že *Plán 9* skončil děsivou katastrofou – i když dobové mladé publikum film údajně „vzrušoval“.

Plán 9 upadl do zapomnění, ale z hrobu ho vykopali bratři Medvedovi, kritici, kteří ho v roce 1980 vyznamenali Zlatým krocanem, svou cenou pro nejhorší film všech dob. To vlilo snímku nový život a filmové festivaly žánrů sci-fi a hororu po celém světě začaly snímek zařazovat do nočních projekcí a retrospektiv – a budil nezřízené nadšení. Byl posléze vydán na videokazetě, DVD a jako kniha. Byl o něm natočen dokument.

V devadesátých letech pověst *Plánu 9* nabývala na intenzitě. Vynikající černobílá pocta Tima Burtona *Ed Wood* s Johnnym Deppem zvětšila režiséra jako tragického fetišistu a romantika jdoucího za svým snem. Výmluvná je ve snímku *Ed Wood* (fiktivní) scéna, v níž se Wood setká s Orsonem Wellesem a která ústí do pocitu, že ti dva toho mají hodně společného. Toto přehodnocení učinilo z *Plánu 9* svým způsobem ikonu začínajících filmových tvůrců. **EM**

►
**Vampira (Mila
Nurmiová)
uváděla
v americké televizi
vlastní show,
v roce 1954 bylo
natočeno pět
epizod.**

MORE THAN 50 OF AMERICA'S TOP JAZZ MUSICIANS, INSTRUMENTALISTS
and VOCALISTS STAR IN —THE BRILLIANT

JAZZ ON A SUMMER'S DAY

PRODUCED BY "COLEMAN" BARKER
DIRECTED BY DAVID LIVINGSTON
SCREENPLAY BY JAMES CHICHELY

FILMED AT THE WORLD FAMOUS NEWPORT
JAZZ FESTIVAL — PRESENTS SOME OF THE
MOST REMARKABLE SCENES AND SOUNDS OF
JAZZ IN THE HISTORY EVER BROUGHT TO THE SCREEN

JAZZ ON A SUMMER'S DAY 1960 (USA)

Režie Bert Stern, Aram Avakian **Produkce** Harvey Kahn **Scénář** Albert D'Annibale, Arnold Perl **Kamera** Bert Stern **Hudba** George Avakian **Hrají** Louis Armstrong, Dinah Washington, Chuck Berry, Thelonious Monk, Max Roach, Jim Hall, Art Farmer, Sonny Stitt, Eric Dolphy, Bob Brookmeyer

Po mánii *Le Jazz-Hot* přišel *Le Jazz-Cool*. Bebop, poválečný produkt městské inteligence, představoval novou, odlišnou a hravou formu jazzu, která vypovídala o své době hlouběji než halasný swing minulosti. Od prvních záběrů snímku *Jazz On A Summer's Day* probublává tento poněkud esoterický zvuk v jeho pozadí (trio Jimmyho Guiffreho hraje „Train and the River“) a jde o první z mnoha vzácných vystoupení, která si brzy vyslechneme. Kamera režiséra a kameramana Berta Sterna nenabízí pohled na jeviště, nýbrž expresivní tanec odrazů světla na vodě, na plátně se rozsvěčují jména hvězdné sestavy účinkujících. Už v té chvíli víme, že půjde o nevšední zážitek.

Film se odehrává během jediného dne na Newportském jazzovém festivalu v roce 1958. Začínáme mořem, přesouváme se na pódium, odpoledne strávíme v pivní společnosti a večer se díváme na soukromé zkoušky, než se vrátíme k hlavnímu programu. *Jazz On A Summer's Day* těží v celém svém vizuálně hutném materiálu z komerčního důvtipu svého tvůrce, který se svými zkušenostmi ze světa módy a reklamy představuje jeden z raných příkladů kvalitního řemeslníka

Obecenstvo šílí nadšením nad spletitou, náročnou hudbou, již naslouchají v rozpálených hlavách a pod vlivem drog: to jsou chvíle, kdy *Jazz On A Summer's Day* opravdu žije.

s dobrým vkusem, jehož vize nabízí divákům cosi, po čem touží, ale dosud o tom nevědí. Jsme svědky proměny Ameriky. Vnímáme nevinnost. Uvědomujeme si úroveň. Počasí je nádherné a městský život je okouzlující. Děje se zde něco opravdu slibného. A umění. Kamera krouží nad zkušební jízdou plachetnic, která zrovna probíhá, což je nakonec jeden z hlavních motivů filmu: modrá voda, bílé plachty, letní slunce skotačící

*„COŽE TO ŘÍKAJÍ? ŽE TO ,V SÁLE VŘE’?
MYSLÍM, ŽE TO JE TROCHU PASSÉ.“*

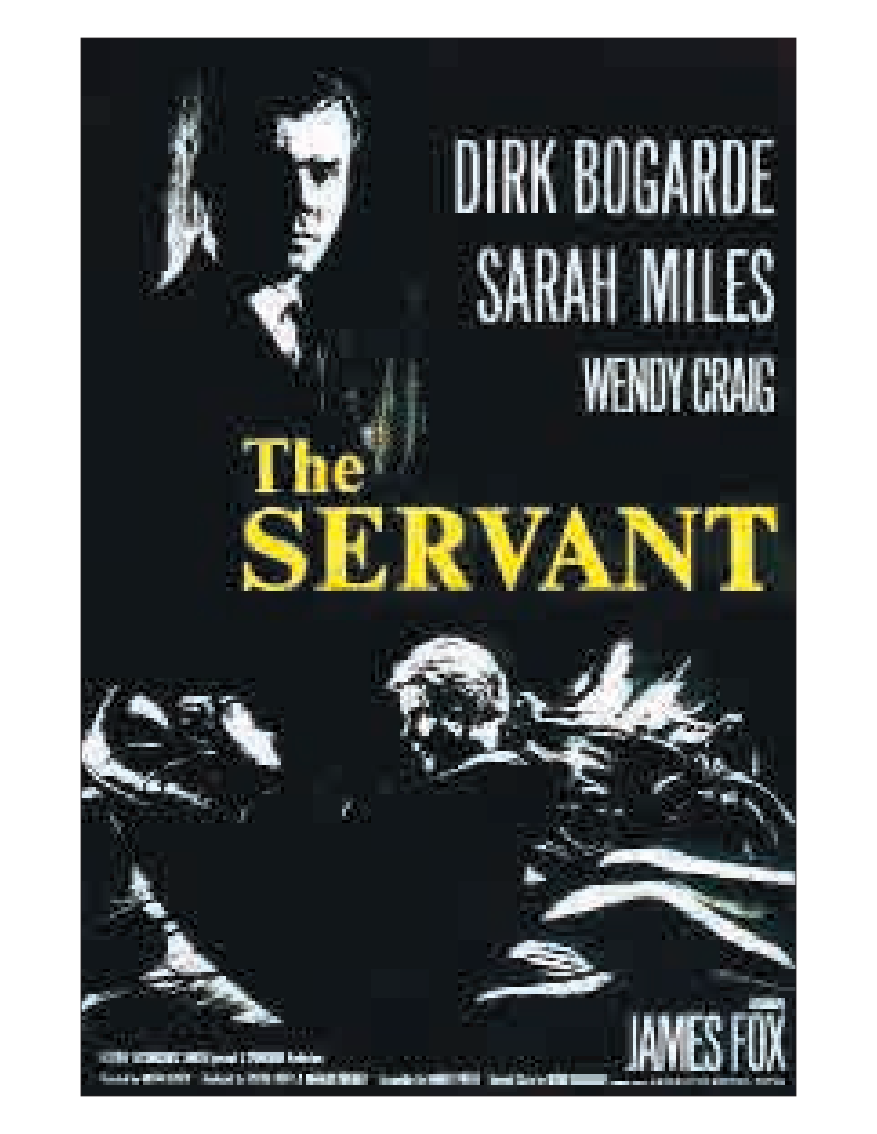
DONNA MARTINOVÁ (NOVINÁŘKA)

►
**Anita O'Dayová
v sympatickém
dokumentu, který
v jazzovém
festivalu zrcadlí
poslední období,
v němž americký
způsob života
dosáhl téměř
dokonalosti, již
ztělesňovala
Kenendyho vláda
a muzikál
Camelot.**

na vlnách, moře vzdálené v těchto místech bouřím, izolovaný bod na pobřeží, zámožná výspa amerického světadílu. Obece-
nenstvo je očividně docela vzdělané: Když konferenciér napří-
klad uvádí Theloniouse Monka, mluví i o jeho metodě, kdy za-
hraje vedle sebe dvě noty s čtvrttónem mimo tóninu. Žena ve
slušivém červeném klobouku a svetříku s černobílou bavlněnou halenkou se nenuceně protahuje a zároveň poslouchá.

Jako bychom nahlíželi do tajuplné kennedyovské doby, do
trýznivého vědomí, že nevinnost těchto chvil (pokud vůbec
něco takového jako nevinná doba někdy existovalo) už za-
krátko skončí. Vžijte se do těch dnů, kdy se lidová hudba, jíž
býval jazz, vydala od gospelových a folkových písní z černého
Jihu a rozhodla se flirtovat s dokonalostí a delikátní křehkostí
evropské klasické tradice, přičemž se nechala cestou ovlivnit
hudbou Dalekého východu. **GS**

DIRK BOGARDE
SARAH MILES
WENDY CRAIG

The SERVANT

JAMES FOX

JOHN STURGES PRESENTS A JAMES FOX FILM

CASTING BY BOB FOSTER COSTUME DESIGNER: JOHN STURGES MUSIC BY JOHN WILLIAMS EDITOR: BOB FOSTER EXECUTIVE PRODUCERS: BOB FOSTER PRODUCED BY BOB FOSTER WRITTEN BY BOB FOSTER DIRECTED BY JOHN STURGES

THE SERVANT 1963 (VELKÁ BRITÁNIE)

SLUHA

Režie Joseph Losey **Produkce** Joseph Losey, Norman Priggen **Scénář** Robin Maugham, Harold Pinter **Kamera** Douglas Slocombe **Hudba** Johnny Dankworth
Hrají Dirk Bogarde, James Fox, Sarah Miles, Wendy Craig, Catherine Lacey, Richard Vernon, Patrick Magee, Harold Pinter

Snímek Josepha Loseyho *Sluha* podle románu Robina Maughama z roku 1948 a scénáře Harolda Pintera (který zde poprvé vstupuje na pole kinematografie) platí za nejostřejší, nejkousavější portrét britského třídního systému na filmovém plátně. Jde rovněž o první ze tří děl, na nichž Losey s Pinterem spolupracovali (těmi dalšími jsou *Nehoda* z roku 1967 a *Posel* z roku 1970). Všechny tři snímky kriticky zkoumají soudobou Británii. *Sluha* zůstává ve stejné míře společenskou alegorií třídních vztahů jako přímočarým filmovým příběhem.

Tony (James Fox) je bohatý londýnský mladík, který se právě vrátil z pobytu v Africe. Když si najme sluhu Huga Barretta (Dirk Bogarde), zdá se, že má svůj život dokonale pod kontrolou: má pěkný dům a jeho přítelkyně Susan (Wendy Craigová) je půvabná i bohatá. Jenže zatímco Tony s Barrettem navazují profesní vah, který hraničí s přátelstvím, Susan je podezírává ohledně skutečných pohnutek Barretta pocházejícího z dělnické třídy. Barrett oznámí, že potřebuje pomoc s vedením domácnosti a představí svému pánovi svoji „sestru“ Veru (Sarah Milesová), která je ve skutečnosti jeho snoubenkou,

Jako zčásti kritika třídního systému a zčásti psychologické melodrama nabízí *Sluha* zvláště zneklidňující, silně klaustrofobický, a přesto naprosto přesvědčivý pohled na měnicí se Británii.

ta Tonyho svede, a způsobí tak mezi ním a Susan nenapravitelnou roztržku.

Na konci filmu dochází k zásadnímu zvratu rolí. Tony, jehož Barrett podporuje ve sklonech k neřestem, propadá nekonečnému kolotoči opilství a zcela se podřizuje Barrettovi, který se v podstatě stává jeho pánem. V závěru je zřejmé, že Barrett spolu se svou přítelkyní Verou ovládají Tonyho život i jeho dům. Divák je v pokušení vnímat film jako svého druhu „vítězství“

*„PODVEDL JSEM VÁS, TO PŘIPOUŠTÍM.
ALE JE TO JEJÍ VINA. BYLA TO JEJÍ
CHYBA. NAPÁLILA NÁS OBA.“*

HUGO BARRETT

chytrého dělnického seveřana Barretta nad hloupým aristokratem Tonym a domýšlivou aristokratkou Susan, a tudíž čistě jako šíravou filmovou kritiku britského třídního systému. Ale *Sluha* je něčím víc. Film rovněž zkoumá dynamiku zneužívání osobního vlivu, poukazuje na neodmyslitelný machiavelismus takového zneužití moci a důvěry. Někteří diváci mohou rovněž ve filmu vnímat jistý homosexuální nádech.

Spekulace o tom, jaká by mohla být navzdory přítomnosti různých přítelkyň a milenek skutečná povaha vztahu mezi Tonym a Barrettem, nabyly na intenzitě ve chvíli, kdy vešla ve známost Bogardova homosexualita. Jeho herecký výkon v roli zdrženlivého a nesmírně vychytralého Barretta spolu s výkonem Milesové v roli femme fatale Very jsou základem úspěchu tohoto snímku. **RH**

►
**Laskavý, vlastní
identitu ztrácející
Tony v podání
Jamese Foxe
je předzvěstí
jeho pozdější
role Chase
v *Představení
(1970) Nicholase
Roega.***

**"SHOCK
CORRIDOR"
OPENS THE DOOR
TO SIGHTS YOU'VE
NEVER SEEN BEFORE!**

**SHOCK
CORRIDOR**

PETER BRICK - CONSTANCE TOWERS - BENE EVANS - JAMES BEST - HARRI RHODES
DIRECTED BY SAMUEL FULLER

SHOCK CORRIDOR 1963 (USA)

CHODBA SE ŠOKOVÝM ODDĚLENÍM

Režie Samuel Fuller **Produkce** Samuel Fuller **Scénář** Samuel Fuller

Kamera Stanley Cortez **Hudba** Paul Dunlap **Hrají** Peter Breck, Constance Towers, Gene Evans, James Best, Hari Rhodes, Paul Dubov, Larry Tucker, Chuck Roberson, Neyle Morrow, John Matthews

V černobíle natočeném, agresivně alegorickém snímku těžší Fuller ze svých zkušeností válečného veterána a novináře zabývajícího se kriminalitou. Zápletkou *Chodby se šokovým oddělením* je prostá. Přehnaně sebevědomý novinář Johnny Barrett (Peter Breck) se nechává zavřít do blázince, aby vyřešil nedávnou vraždu, což mu podle jeho názoru vynese Pulitzerovu cenu. Předstírá proto, že trpí incestní touhou po své sestře, která je ve skutečnosti jeho přítelkyní, striptérka Cathy (Constance Towersová). Zločin však vyřeší jen za cenu vlastního duševního zdraví.

Podobně jako pozdější *Přelet nad kukaččím hnízdem* (1975) i *Chodba se šokovým oddělením* ukazuje, že duševní zdraví je pouhým tenkým nátěrem, pod nímž leží šílenství. Osobní šílenství supluje šílenství společenské: hysterii amerického antikomunismu. Atomová puma, rasismus a xenofobie i sexuální deviance a mravní zkaženost jsou ztělesňovány muži, které Johnny v blázinci potkává. Nejdůležitějšími z nich jsou tři svědci vraždy. Na prvním místě je to Stuart (James Best), který sloužil v korejské válce a považuje se za generála Ewella

Fuller využil zobrazení duševně nemocných ke kritice americké ideologie a společnosti šedesátých let. Režisér tak naznačuje, že psychiatrickým ústavem je celá Amerika.

Browna „Jeba“ Stuarta, velitele konfедераční armády za americké občanské války. Pak je zde dr. Boden (Gene Evans), nositel Nobelovy ceny za fyziku, který se vrátil do dětství a tráví čas kreslením a hraním na schovávanou. A ironií osudu je tu konečně Trent (Hari Rhodes), mladý černochoch, kterému jako prvnímu Afroameričanovi umožnili studovat na bělošské jižanské univerzitě, kde zcela podlehl názorům a ideologii svých spolužáků a teď věří, že je Velký čaroděj Ku-klux-klanu, a tráví čas vyvoláváním násilí vůči černošským spoluvězňům a otevřeně rasistickými projevy.

„TEĎ SE MĚ URČITĚ ZEPTÁ,
JESTLI SLYŠÍM HLASY.“ JOHNNY
„SLYŠÍTE HLASY?“ DR. CRISTO

V neustálém styku se šílenstvím je Johnny čím dál vyšinutější, až začne věřit, že jeho striptérka Cathy je *skutečně* jeho sestra, takže se do směsi duševních poruch, na které se Fuller zaměřuje, přidává i incest. Na psychologickém účinku filmu se výrazně podepisuje nádherná černobílá kamera Stanleyho Corteze i surrealistické snové sekvence. Skutečnost, že si Johnny splní svůj sen, ale skončí jako „šílenec umlčený Pulitzеровou cenou“ (dr. Menkin), nabízí silné politické vyjádření proti státnímu šílenství. Při svém uvedení byla *Chodba se šokovým oddělením* částí publika považována za hysterické melodrama s minimální uměleckou hodnotou. Avšak v roce 1996 už byl film považován za „kulturně, historicky a esteticky významné dílo“, které bylo zařazeno do programu restaurace filmových děl Kongresové knihovny. **CB**

►
**V poutavém
dramatu novinář
Johnny Barrett
(Peter Breck)
postupně
sklouzává
z předstíraného
do skutečného
šílenství.**

BANDE À PART 1964 (FRANCIE)

BANDA PRO SEBE

Režie Jean-Luc Godard **Produkce** Jean-Luc Godard **Scénář** Jean-Luc Godard (podle románu Dolores Hitchensové) **Kamera** Raoul Coutard **Hudba** Michel Legrand **Hrají** Anna Karina, Sami Frey, Claude Brasseur, Danièle Girard, Louisa Colpeyn

Původně filmový kritik Jean-Luc Godard byl jedním ze zakladatelů francouzské „nové vlny“. Tu charakterizují existenciální témata, nizoučké rozpočty, improvizované lokace a herci s minimální (nebo žádnou) zkušeností, ale jejím nejzásadnějším principem zůstává „autorský přístup“: uznání režiséra za osamělého vizionáře, jehož osobní vhléd je vetkán do každého políčka filmu. Nešlo však o žádnou intelektuální přetvářku: dílo Godardovo i jeho soupeřníků Françoise Truffauta, Érika Rohmera, Clauda Chabrola, Alaina Resnaise, Agnès Vardaové a Jacquese Demyho svědčí o významu nové vlny a jejího vlivu na evropský film v následujících desetiletích.

Godardovy filmy oplývají nebyvalými výrazovými metodami, například dlouhými záběry a prostřihy. Úmyslně a trefně zpochybňuje konvence tradičních hollywoodských filmů a během šedesátých let se do jeho díla dostává stále zřetelnější politický tón, často vycházející z marxistické filosofie a odsuzující téměř celou filmovou historii jako „buržoazní“, a tudíž bezcennou. Filmy nejradikálnějšího režiséra nové vlny jsou silně experimentální a jsou považovány za příliš „obtížné“

Navzdory Godardově pověsti „obtížného“ režiséra jde v tomto případě o přístupný film. Newyorský Village Voice ho dokonce označil za „Godardův film pro lidi, kteří Godarda moc nemusejí“.

pro mainstreamového diváka. Po úspěchu snímku *Les Mépris* (*Pohrdání*) z roku 1963 – filmu těžícího z řecké mytologie, Dan-tova *Pekla* a rozporů mezi uměleckou integritou a komerč-ností – si Godard pro svůj nový projekt zvolil obskurní ame-rickou gangsterku, román Dolores Hitchinsově *Fool's Gold* (*Bláznovo zlato*). *Banda pro sebe* vychází z milostného trojúhel-níku. Dva mladíci se zamilují do krásné Odile a pokusí se ji pře-svědčit, aby se s nimi zúčastnila loupeže v domě jejích boha-tých rodičů. Tento skrovný výchozí bod slouží Godardovi jako

„... CITY ODILE, FRANZE A ARTHURA... VŠECHNO JE TO CELKEM JASNÉ. TAKŽE... NECHEJME HOVOŘIT OBRAZ.“ VYPRAVĚČ

záminka k všemožným odbočkám, v nichž samozvaní šejdiři vysedávají v kavárnách, tančí, účastní se fingovaných pře-střelek, citují si vzájemně z novinových článků a celkově – a docela okouzlejícím způsobem – si drží realitu od těla.

Banda pro sebe je pamětihodná kvůli některým scénám, na-příklad „madisonské“, v níž Odile s Arthurem tančí v kavárně k hudbě z jukeboxu (swingující instrumentálka Michela Leg-randa ve stylu nahrávek Stax Records). Franz se k nim přidá, předváděný tanec nicméně připomíná „madison“ jen vzdáleně. Scéna patřila k nejpamätnějším tanečním filmovým výstupům až do chvíle, kdy vyšel na parket o třicet let později John Tra-volta s Umou Thurmanovou v *Pulp Fiction* Quentina Tarantina. (A kdyby snad někdo pochyboval, že jde o něco jiného než o po-klonu milovanému filmu, stačí si všimnout názvu Tarantinovy produkční společnosti: A Band Apart!) **TB**

► *Banda pro sebe* je skvělou ukázkou filmové tvorby okořeněné očividnou sympatičností ústřední trojice.

"A WONDERFULLY LOCK-EYED HALLUCINATION!" —N.Y. TIMES

IMPACT FILMS PRESENTS

ROBERT DOWNEY'S
**CHAFED
ELBOWS** AND

KENNETH ANGER'S
**SCORPIO
RISING**

Color

SCORPIO RISING 1964 (USA)

VE ZNAMENÍ ŠTÍRA

Režie Kenneth Anger **Produkce** Kenneth Anger **Scénář** Kenneth Anger
Kamera Kenneth Anger **Hudba** Jack Brooks, David Raskin **Hrají** Ernie Allo, Bruce Byron, Frank Carifi, Steve Crandell, Johnny Dodds, Bill Dorfman, Nelson Leigh, John Palone, Barry Rubin, Johnny Spaienza

Snímek *Scorpio Rising* je duchovním dítětem kultovního okulisty Kennetha Angera, stoupence magické filosofie Aleistera Crowleyho. Zabývá se též kultovními rituály v New Yorku v raných šedesátých letech. Film si přímo koleduje o polemiku. Anger způsobil pozdvižení už svými předchozími snímky, například homosexuálním manifestem *Fireworks* (1947) nebo crowleyovskou meditací *Inauguration of the Pleasure Dome* (1954). Proslavil se rovněž svou otevřenou, skandální knihou *Hollywood Babylon*, v níž zobrazil filmový průmysl jako šupáckou, sektářskou a paranoidní komunitu posedlou hvězdným postavením. Na počátku šedesátých let byla kniha *Hollywood Babylon* v angličtině přístupná pouze neoficiálně, ale zajistila Angerovi postavení radikálního šejdíře mezi režiséry.

Stejně jako většina Angerových filmů ani *Scorpio Rising* nevyrává přímočarý příběh. Jde o směs pocitů poháněných soundtrackem a rytmickým střihem. V podstatě se film zabývá nejrůznějšími fenomény soudobé společnosti: jsou tu party deviantní mládeže, neonacisté, Pekelní andělé, rockeři, komiksy, kontroverzní filmy (obzvláště *Rebel*

◀
Martin Scorsese, David Lynch i Guy Maddin považují *Scorpio Rising* za dílo, které je zásadně ovlivnilo. Díky pečlivě zrestaurovanému vydání na DVD nyní můžeme všichni vidět, čím tento snímek okouzluje tak, jak to Anger požadoval po všech filmech.